

Handläggare: Förbundsjurist Nina Alander

Justitiedepartementet
Diarienummer Ju2026/01662

Remissvar på promemorian: Ett permanent snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare

Riksförbundet för barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning, FUB

är en intresseorganisation som arbetar för att barn, ungdomar och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (IF) ska kunna leva ett gott liv. Vi är cirka 26 000 medlemmar i lokalföreningar runt om i landet. Personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga är medlemmar i FUB liksom många andra som delar vår grundsyn.

Sammanfattning

Riksförbundet FUB har tagit del av Justitiedepartementets promemoria *Ett permanent snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare* som innebär att det tillfälliga snabbförfarandet ("ungdomsspåret") för unga lagöverträdare permanentas och där rättskedjans aktörer samverkar nära för att korta tiden från misstänkt brott till slutförd process med syftet att ge snabba och tydliga reaktioner som motverkar vidare brottslighet bland unga. Riksförbundet FUB är inte upptaget som remissinstans men vill ändå lämna synpunkter för att uppmärksamma konsekvenserna för unga personer med IF. FUB delar ambitionen om snabba reaktioner från samhället men vill betona att Sverige är bundet av **FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen)**. Snabbheten i rättsprocessen får aldrig tumma på konventionens krav om icke-diskriminering, likabehandling och rätten till skälig anpassning. För unga med IF måste ett snabbförfarande alltid förenas med starka rättssäkerhetsgarantier, tillgång till rättvisa på lika villkor (artikel 13) och ett individuellt anpassat stöd.

FUB:s huvudsakliga synpunkter:

FUB anser att ett snabbförfarande behöver innehålla tydliga garantier för unga med IF. Det gäller framför allt:

- att rättssäkerhet aldrig får stå tillbaka för tidsmålen i snabbförfarandet,
- att den unges funktionsnedsättning och behov av stöd identifieras tidigt,

- att information och förhör anpassas efter den unges kognitiva och kommunikativa förutsättningar,
- att den unge får tillräckligt med tid för att förstå information och frågor,
- att försvararen ges en central roll i att säkerställa att den unge kan delta effektivt i processen,
- att ärenden ska kunna lämna snabbförfarandet när den unges stödbehov kräver det, och
- att reformen följs upp särskilt utifrån situationen för unga med IF.

Rättssäkerhet måste väga tyngre än snabbhet

FUB har förståelse för att en snabb reaktion kan vara särskilt viktig för unga personer. Ett nära samband mellan den misstänkta gärningen och samhällets reaktion kan bidra till att den unge förstår allvaret i situationen och att stödinsatser kan sättas in tidigt. För personer med IF finns samtidigt särskilda risker med en mycket snabb rättsprocess. En person med IF kan behöva mer tid för att förstå vad som händer, bearbeta information och formulera sina svar. Juridiska begrepp och abstrakta frågor kan vara svåra att förstå även när personen i övrigt har ett fungerande talat språk. **FUB vill därför betona** att de tidsmål som gäller för snabbförfarandet måste vara underordnade kravet på en rättssäker handläggning. Om den unge behöver mer tid på grund av sin funktionsnedsättning ska detta inte betraktas som ett misslyckande i förhållande till snabbförfarandet. Det är en nödvändig rättssäkerhetsåtgärd.

Den unge måste kunna förstå processen

Det är inte tillräckligt att information har lämnats. Den unge måste ges verkliga möjligheter att förstå informationen.

Unga personer med IF kan exempelvis ha svårt att förstå:

- vad det innebär att vara misstänkt,
- skillnaden mellan polis, åklagare, försvarare och domstol,
- vad olika juridiska begrepp betyder,
- vilka rättigheter de har,
- vilka konsekvenser olika uppgifter kan få, och
- vad som förväntas av dem under en rättsprocess.

FUB anser därför att information till unga med IF måste kunna ges på ett individuellt anpassat sätt, exempelvis genom enkelt och konkret språk, upprepning, visuellt stöd och tillräcklig tid för frågor och eftertanke. Det måste också finnas rutiner för att kontrollera att den unge faktiskt har förstått informationen.

IF måste identifieras tidigt

FUB vill särskilt uppmärksamma risken att en ung persons IF inte identifieras i ett tidigt skede.

En person med IF kan ha ett relativt välutvecklat talat språk och ändå ha betydande svårigheter med abstrakt tänkande, minne, tidsuppfattning, konsekvenstänkande och att förstå komplexa frågor.

Det finns därför en risk att en ung person uppfattas som mer kapabel att förstå rättsprocessen än vad som faktiskt är fallet. **FUB anser att** myndigheterna behöver ha fungerande rutiner för att uppmärksamma IF och andra kognitiva funktionsnedsättningar tidigt i processen.

Förhör måste anpassas

Förhörssituationen är särskilt viktig ur ett rättssäkerhetsperspektiv. En ung person med IF kan ha svårt att hantera långa eller komplexa frågor och kan påverkas av hur frågorna ställs. Det kan också finnas en risk att personen svarar det som han eller hon tror förväntas, snarare än att lämna ett självständigt och välgrundat svar. **FUB anser** därför att förhör med unga med IF ska genomföras med hänsyn till individens kognitiva och kommunikativa förutsättningar.

Det bör bland annat innebära:

- korta och tydliga frågor,
- en fråga i taget,
- konkret språk,
- tillräcklig betänketid,
- möjlighet till pauser,
- möjlighet att få frågor förklarade eller omformulerade,
- kontroll av att den unge förstått frågan, samt
- dokumentation av vilka anpassningar som har gjorts.

Försvaren har en särskilt viktig funktion

För en ung person med IF är tillgången till en försvarare särskilt viktig.

Försvaren behöver kunna uppmärksamma om den unge inte förstår processen eller om den planerade handläggningen går för snabbt i förhållande till den unges förutsättningar.

FUB anser därför att försvararen ska kunna begära att ett ärende lämnar snabbförfarandet om den unges funktionsnedsättning eller stödbehov gör att detta krävs för en rättssäker process.

Den unge ska inte själv behöva identifiera eller argumentera för sitt behov av ytterligare stöd.

Tidiga stödinsatser är viktiga

FUB ser positivt på att ett av syftena med snabbförfarandet är att möjliggöra en tidig reaktion och tidiga stödinsatser. För unga med IF är det särskilt viktigt att samhällets reaktion inte enbart handlar om själva brottet. Det kan finnas bakomliggande stödbehov som behöver uppmärksammas.

En ung person med IF kan exempelvis behöva stöd i skolan, boendet, sociala relationer eller andra delar av vardagen. Det kan också finnas en utsatthet för påverkan eller utnyttjande av andra personer.

Samverkan mellan rättsväsende, socialtjänst och andra berörda aktörer behöver därför utformas så att den unge får ett individuellt anpassat stöd.

Den unges delaktighet måste säkerställas

FUB vill understryka att en intellektuell funktionsnedsättning inte innebär att en person saknar förmåga att uttrycka sin vilja eller vara delaktig. Det är samhällets ansvar att göra processen tillgänglig. Den unge ska därför ges möjlighet att förstå vad som händer, uttrycka sin uppfattning och vara delaktig i beslut som rör honom eller henne. Det kräver individuella anpassningar och får inte ersättas av generella antaganden om vad personer med IF kan eller inte kan förstå.

Uppföljning behövs

Om snabbförfarandet permanentas **anser FUB** att reformen måste följas upp ur ett funktionsrättsperspektiv.

Det bör bland annat följas upp:

- hur många personer med IF som omfattas av snabbförfarandet,
- om IF identifieras tidigt,
- vilka anpassningar som görs under förhör och handläggning,
- om unga med IF får effektiv tillgång till försvarare,
- hur ofta ärenden behöver lämna snabbförfarandet på grund av stödbehov, och
- hur de unga själva upplever sin delaktighet och förståelse av processen.

Sammanfattning

Riksförbundet FUB tillstyrker ambitionen att skapa en snabb och tydlig reaktion när unga begår brott, men vill samtidigt kraftigt understryka att snabbhet inte får ske på bekostnad av rättssäkerheten. Unga personer med IF kan behöva mer tid, tydligare information och särskilda anpassningar för att kunna förstå och delta i en rättsprocess. **FUB anser** därför att ett permanent snabbförfarande måste innehålla tydliga rättssäkerhetsgarantier för denna grupp. När den unges funktionsnedsättning innebär att det behövs mer tid eller särskilda stödinsatser måste detta kunna tillgodoses, även om det innebär att tidsmålen för snabbförfarandet inte kan uppfyllas.

För Riksförbundet FUB

Christina Heilborn
Förbundssekreterare